

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő:
Füvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések
díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél
100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyi hivatal.

Tartalom. A lelkészminősítési szabályzat megállapítása ügyében kinevezett egyházkerületi bizottság munkálata. Kiss Áron. Csiky Lajos. — Az egyetemes tanügyi bizottság és teendői. Dóczy Imre. — Pár szó a stólafelemelési javaslatához. Mózes András. — Tárca. Ének. Lénárd István. — Az anva. Syri-gambus. — A fizikai tünetmények mozgási elmélete. Kiss József. — Közügyeink. Tiszántúli ev. ref. egyházkerületi közgyűlés. Referens. — Emlékezés Czelder Mártonra. Gergely Károly. — Válasz Kiss Bertalan keéri lelkész, — nagy. Cser-nák István úrhoz intézett nyílt levelére. Szikszay Zoltán. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta.

A lelkészminősítési szabályzat megállapítása ügyében kinevezett egyházkerületi bizottság munkálata.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlések több előző évi végzései által a lelkészminősítési szabály-javaslatok átvizsgálására s azokból egy elfogadható munkálat megállapítására kiküldött bizottság folyó hó 9-ikén Debreczenben összejövén, annak tanácskozása eredményét a következőkben van szerencsénk a főtiszt. egyházkerületi közgyűléshez betervezni.

A bizottság tagjai átlevén hatva ez ügy komoly fontossága által, mindenképp tudomásul vették, hogy sem a kerületünkben érvényben levő szabályzat, sem az azt javítani célzó esperesi munkálat, sem Csiky Lajos hittanár különvéleménye, sem a legutóljára fölmerült püspöki lelkészminősítési javaslat nem képes a létező nyugtalanságot eloszlatni, a fölmerült nehézségeket elhárítani, s így azok közül egy sem fogadható el változatlanul.

Ennek megállapítása után mindenképp a püspöki javaslatot vette föl a bizottság s arra a következő tiszteletteljes megjegyzéseket teszi.

Nem állván már egyetemes magyar ref. egyházunk

nagyon messze azon időhöz, mikor ismét zsinatra kell egybegyűlnie, a mikor tehát a jelen alakjában fenn nem tartható lelkészválasztási törvényt úgyis egyetemesen kötelezőleg át kell alakítani: nem látja a bizottság föltétlenül szükségesnek, hogy egy általánosan kötelező lelkészminősítési szabályzat léptetessék életbe. Nem javasolja tehát a bizottság a püspöki munkálat elfogadását ezért, de azért sem, mert annak szelleme határozottan ellene van a mi egyházkerületünkben fennálló, szabadabb, a segédlelkészek iránt méltányosabb irányzattól áthatott lelkészminősítési szabályzat szellemének. Túlszigorú azon szabályzat mindenekelőtt a segédlelkészek iránt, kiket az első osztályú egyházakból föltétlenül kirekeszt; nagyon megszorítja az egyházunk lelkészválasztási szabadságát; szigorúbb az az egyházi törvényünk 186. §-ában kijelölt törvényhozási intencionál, mely nemcsak a rendes lelkészek, hanem a segédlelkészek tudományos képzettségét, szolgálati idejét, valamint ez alatt tanúsított buzgóságát is figyelembe akarja vétetni; de meg e javaslat a fokozatos előléptetési rendszer eszméjét is magában foglalja, a mi a lelkészek örökös helyváltoztatásával állván összeköttetésben, egyetemes egyházunknak végre sem állhat érdekében.

Ezen indokok alapján a bizottság azon tiszteletteljes javaslatot terjeszti a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés elé, hogy a püspök urak lelkészminősítési javaslata helyett valamely más, méltányosabb szellemű, lehetőleg minden érdeket kielégítő szabályzatot állapítson meg.

Erre nézve már azon meggyőződésben van a bizottság, hogy az egyházkerületünkben jelenleg érvényben levő szabályzat átalakítása, az időközben szerzett tapasztalatok felhasználása általi javított átdolgozása inkább meg fog felelni minden méltányos követelésnek, inkább kielégíti az érdeklött egyházak és egyesek igényeit, mint bármely új szabályzatnak életbe léptetése.

Azon elv szemmel tartásával már, hogy a most ér-

vényben álló törvény keretein túl nem léphet egyházkerületünk, de a többször hangsúlyozott méltányos igényeket lehetőleg ki akarja elégíteni: javasolja a bizottság, hogy az 1883-ik év szept. havában tartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 215. száma alatt levő lelkészminősítési szabályzat, egy jövőendő zsinat törvényhozása által megállapítandó lelkészválasztási törvény alapján készített új minősítési szabályzat megalkotásáig, a következő módosításokkal léptetessék életbe.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületben ev. ref. lelkészi állomásra pályázhatnak azon ev. ref. vallású egyének, kik a lelkészképességi mindkét vizsgát sikerrel letették, feddhetetlen erkölcsi életet élnek és az alább meghatározott minősítéssel bírnak:

I-ső osztályú egyházba pályázhatnak:

a) mindazon rendes lelkészek, hittanszaki rendes tanárok és segédlelkészek, kik a lelkészképességi mindkét vizsgálaton kitűnő (jeles) osztályzatot nyertek, s magasabb kiképezésük céljából, legalább egy iskolai éven át, egyetemi rendes hallgatók voltak és erről kifogástalan bizonyítványt mutatnak fel és a gyakorlati pályán, legalább két évig, elismerést kiérdemelt sikerrel működtek;

b) azon rendes lelkészek, hittanszaki rendes tanárok és segédlelkészek, kik a lelkészképességi mindkét vizsgálaton kitűnő (jeles) osztályzatot nyertek, ha egyetemeken nem jártak is, három évi elismerést kiérdemelt sikeres gyakorlati szolgálat után;

c) azon rendes lelkészek, kik a lelkészképességi vizsgálatokon nem nyertek ugyan kitűnő (jeles) osztályzatot, de a lelkészi pályán áldásos sikerű szolgálat s tanulmányozás által maguknak kiváló érdemeket szereztek, hat évi szolgálat után, melyből legalább négy évet, mint rendes lelkészek töltöttek;

d) azon rendes lelkészek, kik magasabb tudományos képzettségök által magukat az egyházi és népnevelési irodalom terén kitűntették, négy évi kiváló sikert tanúsító gyakorlati szolgálat után;

e) azon lelkészi képesítéssel bíró rendes vallástanárok, kik az a) és b) pont alatti minősítéssel bírnak, két, — illetőleg három évi sikeres tanárkodás után, ha annak folyamán legalább egy évi lelkészi gyakorlatot igazolnak.

II-ik osztályú egyházba pályázhatnak:

a) mindazok, kik első osztályú minősítéssel bírnak;

b) azon rendes és segédlelkészek, kik a lelkészképességi vizsgákat kitűnő (jeles) osztályzattal tették le, két évi sikeres szolgálat után;

c) azon rendes lelkészek, kik bár nem kitűnő (jeles) osztályzattal tették is le a képességi vizsgákat, lelkészi működésükben buzgóságot s gyakorlati jó sikert mutathatnak fel, négy évi szolgálat után, melyből legalább két évet, mint rendes lelkészek töltöttek;

d) a lelkészi képesítéssel bíró rendes vallástanárok, ha jeles (jó) osztályú képesítéssel bírnak, négy évi, ha elegendő (kielégítő) osztályú képesítéssel bírnak, öt évi sikeres tanárkodás után, ha annak folyamán legalább egy évi lelkészi gyakorlatot igazolnak;

e) azon segédlelkészek, kik jeles (jó) osztályzattal tették le a képesítő vizsgáikat, négy, — azon segédlelkészek pedig, kik elegendő osztályzattal tették le a vizsgáikat s működésükben buzgóságot, gyakorlati jó sikert mutathatnak fel, öt évi szolgálat után.

III-ik osztályú egyházba pályázhatnak:

a) mindazok, kik I. és II. osztályú minősítéssel bírnak;

b) azon rendes lelkészek, kik jeles (jó) osztályzattal tették le a képességi vizsgáikat, két esztendei sikeres szolgálat után, melyből egy évet, mint rendes lelkészek töltöttek;

c) azon rendes lelkészek, kik elegendő (kielégítő) osztályzattal tették le a képességi vizsgáataikat, három évi sikeres szolgálat után, melyből egy évet mint rendes lelkészek töltöttek;

d) azon segédlelkészek, kik képességi vizsgáataikat jeles (jó) osztályzattal tették le, három évi szolgálat után;

e) azon segédlelkészek, kik képességi vizsgáikat elegendő (kielégítő) osztályzattal tették le, négy évi szolgálat után.

IV-ik osztályú egyházba pályázhatnak:

a) mindazok, kik I., II. és III-ik osztályú minősítéssel bírnak;

b) minden rendes és segédlelkész, lelkészképességi bizonyítványai alapján.

Szükségesnek tartja a bizottság javasolni, hogy a lelkészjelölő bizottságok eljárásának könnyítése céljából alapítson meg a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés bizonyos általános osztályzati szabályt is, a mely aztán minden pályázóra s minden lelkészjelölő bizottságra nézve egyformán levén kötelező, jövőre minden félreértésnek elejét vegye. Általános osztályzat adandó úgy az újabb lelkészvizsgálati rendszer alapján adott és nyert három bizonyítvány osztályjegyzékeiből, mint a régiebb vizsgálati rendszer alapján adott és nyert két bizonyítvány 15 osztályjegyzékéből is.

Az 1887-ik évben tartott egyházkerületi közgyűlés 82. számú jegyzőkönyve a theologiai alapvizsgáról és a két lelkészképességi vizsgáról szólván, mindenik vizsgálat általános eredményéről is intézkedik olyformán, hogy ha akármelyik bizonyítványban a jelesek mellett (itt már kitűnőről nincsen szó) egy jó van, az a bizonyítvány jeles, ha a jók mellett egy kielégítő van, az a bizonyítvány jó, tehát egynél több jóval senki sem lehet jeles, egynél több

kielégítővel senki sem lehet jó. Javasoljuk már, hogy a három bizonyítványt összefogva, ha azok osztályjegyzékei között a jelesek mellett 3 jó van, az a bizonyítvány jelesnek, ha a jók mellett 3 kielégítő van, az a bizonyítvány jónak tekintessék, de 3-nál több jóval a bizonyítványok ne minősítsenek jelesnek, s 3-nál több kielégítővel ne minősítsenek jónak. Hogy azonban e szabályzat túlszigorú ne legyen, javasolja bizottságunk, hogy ezentúl a lelkészképesítési vizsgákon úgy az írásbeli dolgozatokból, mint a gyakorlati bibliamagyarázatból is adassék meg az első rendű, a jeles osztályzat is.

A mi az előbbi vizsgálati rendszer szerint adott és nyert két bizonyítvány 15 tantárgyát illeti, javasolja a bizottság: mondja ki a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés, hogy a kinek tíz kitűnő (jeles) osztályjegyzéke mellett öt jeles (jó) osztályjegyzéke van, az kitűnőnek (jelesnek), a kinek tíz jeles (jó) osztályjegyzéke mellett öt elegendő (kielégítő) osztályjegyzéke van, az jelesnek (jónak) minősítsék; a mi pedig a vegyes osztályzatokat illeti, erre nézve egyszerűen azt javasoljuk, hogy a kinek kitűnő (jeles) osztályjegyzékei között csak egy elegendő (kielégítő) osztályjegyzéke van, a ki tehát kitűnő (jeles) osztályjegyzékeinek nagy többségével kimutatta képzettsége alapos voltát, és csak egy tantárgyból nyert első rendű osztályzatot: az még mindig kitűnőnek (jelesnek) minősítsék.

A minősítés alkalmazására nézve általános szabályul állapíttatnak meg:

1. A lelkészek, segédlelkészek és lelkészi képesítéssel bíró tanárok hivatalévei, illetőleg a lelkészi pályán a gyakorlat azon időtől számíttatik, melyben a lelkészképesítési első vizsgálat letévése után a közszolgálat tényleg megkezdett. A külföldi egyetemeken theologiai tudományok hallgatásával töltött idő a lelkészi gyakorlatba szintén beszámíttatik.

2. A lelkészi állomásra pályázók, lelkészképesítési bizonyítványaik (s netalán magasabb képzettségűeket igazoló hiteles okmányaik) mellé, erkölcsi és szolgálati bizonyítványt tartoznak csatolni, melyet a rendes lelkészek részére az esperes állít ki, — a lelkészi képesítéssel bíró tanárok részére a püspök és azon lelkész, a ki mellett teljesítették a lelkészi szolgálatokat; — a segédlelkészek részére pedig hivatali főnökük, esperesi megerősítéssel.

3. Az egyházmegyei lelkészjelölő bizottság minden jelölésről rendszeres jegyzőkönyvet vesz föl, melynek egyik példánya az espereshez, másik példánya a lelkészt választó egyházhoz küldendő.

4. Lelkészjelölő bizottságnak, az egyházi törvényt és ezen minősítési szabályzatot sértő eljárása ellen emelt indokolt panaszok, csak a lelkészválasztási szabálytalansá-

gok ellen intézett felebbezéssel kapcsolatosan terjeszthetnek fel és bíráltnak el.

Debreczen, 1889. október 12.

Kiss Áron,
bizottsági elnök.

Csiky Lajos,
bizottsági jegyző.

Az egyetemes tanügyi bizottság és teendői.

II.

De nem kevésbé fontos, sőt a belőle származó bajok következtében tán még égetőbb kérdés az erdélyi egyházkerület által fölújított középiskolai tankönyvek kérdése is. Összes hazai ref. gymnasiumaink tankönyvjegyzékét összeállítani, magukat a használatban levő munkákat megbírálni vagy megbíráltatni, használhatóságukról az egyetemes konventhez véleményt terjeszteni s ez által ref. egyházunk összes gymnasiumaira nézve a tankönyv-approbatiót valahára megteremteni: mindez megint az egyetemes tanügyi bizottság munkakörébe fog tartozni. Egyes tanári karok e tekintetben édeskeveset tehetnek. Pedig hogy mily fontos érdek forog fenn a tankönyvek ilyenmű ellenőrzésében: ha nem hivatkozom is az iskolával érintkező nagy közönségnek minden tanév elején hallható feljajdulásaira, ha nem útalok is a tanügyi szaklapok cikkeire, melyek az iskolai túlterhelés legfőbb tényezőit épen a tankönyvekben, a sikeres haladás legnagyobb akadályait ezeknek sokféleségében találják, — eléggé mutatja azon visszás helyzet, hogy jelenleg számos, tantervünktől eltérő tankönyv van használatban gymnasiumainkban.

Nálunk ugyanis a tanári testületek, sőt, úgy szólván, az egyes tanárok is saját felelősségükre használják vagy változtatják tankönyveiket. Mert azt a szokást, hogy évenként fölterjesztik a tankönyvjegyzéket jóváhagyás végett egyik helyen az egyházkerületi tanügyi bizottsághoz, másutt a felügyelő tanácsához: komolyan vehető ellenőrzésnek, azt hiszem, nem fogja tartani senki. Legalább arra, hogy ez ellenőrző testületek egyetlen tankönyvváltoztatásnak is írásbeli okadatolását kívánják volna valaha, nem igen tud példát senki sem.

Tankönyv-approbatió tudomásom szerint csakis az erdélyi és dunamelléki egyházkerületekben áll fenn, holott a szükség egyaránt megvan mindenütt. Kívánatos azonban, hogy ez approbatiót azon egyház-iskolai forum végezze, mely a tanterv legfőbb őréül van rendelve. S valamint az államkormány a saját tanintézetekre szóló tankönyvek engedélyezését az orsz. közoktatási tanács véleményezése alapján önmaga teljesíti, úgy hazai ref. iskoláinkra nézve is e funkciót az egyetemes tanügyi bizottság bírálata alapján egyetemes konventünknek kell végeznie. Az egyetemes tanügyi bizottság érezte is, hogy ez irányban komoly teendők várnak reá s 1879-ben intézkedett is a tankönyvek összegyűjtése és megbíráltatása iránt; de a nemes törekvés már a következő évben számbavehető eredmény nélkül kialudván, az ügyszökhöz kötött fontos tanügyi érdekek követelik, hogy az újra folyamatba vétessék.

Az egyetemes tanügyi bizottsághoz kívánja továbbá útalni az erdélyi egyházkerület az 1884-ben alkotott gymn. tanterv revisióját, a melyre vonatkozólag nem csak maga áll elő egy csomó módosítvánnyal, hanem ezekkel kapcsolatban összes tanári testületeinket is felhívja az egyetemes konvent, hogy úgy eme tanterv, mint a gymn. rendtartás módosítására vonat-

kozó véleményüket a legközelebbi gyűlésig egyházkerületeik útján terjeszték föl.

A tanügyi szervezet egyik alapkövét a tanterv képezi; s épen azért a mily fontos feltétele a jó tanterv a közoktatásügy rendezésének, másoldalról az iskolai élet nyugodt fejlődésére alig hathat valami zavaróbban, mint a tanterv gyors változtatása. Nemzedékek műveltségének adván meg színezetét egy-egy tanterv alkalmazása, hosszú idők érett tapasztalata kell ahhoz, hogy a régi alapköveket megbolygassuk, vagy épen újakkal helyettesítsük. S részemről alig látnék iskoláink beléletére károsabban ható körülményt és semmit sem tudnék komolyabban ellenezni, mint az olynemű törekvést, ha tán a megindult mozgalom által alig öt éves középiskolai tantervünknek és rendtartásunknak, melyeknek alapján, úgyszólván, még alig rendezkedének be gymnasiumaink, már ily rövid idő múltán gyökeres megváltoztatása vagy mélyreható módosítása czéloztatnék. Eléggé sajnálatos helyzet az az állami középiskolákra nézve is, hogy míg a hetvenes évek folyamán örökösen újabb meg újabb tantervi próbálkozásokkal kelle küzdeniök, midőn végre országos törvény biztosítá nyugodt fejlődésüket s midőn a törvényes intézményekben, gondolhaták, hogy hosszú időkre megállapított szervezetet találnak: most alig 6 év múltán, a nélkül, hogy a törvény intézkedéseinek megbírálatása végett legalább egy középiskolai generáció tudományos képzettségét bevárnák, oly kockázatot érágást szándékoznak tantervükön végrehajtani, mely a gymnasiumnak, mint ilyennek, még characterét is veszélyezteti. Ne menjünk mindenben az állami tanintézetek után, a melyeknek irányát igen gyakran egy-egy miniszter egyéni gondolkozása szabja meg.

Azt azonban készséggel beismerem, hogy az öt évvel ezelőtt életbe lépett konventi tantervnek lehetnek és vannak is oly fogyatkozásai, melyek épen a gyakorlati alkalmazás terén váltak szembeszökőkké, s melyeknek elsimítása nemcsak az egész tanterv szellemének érintése s az iskolai élet legkisebb rázkódása nélkül eszközölhető, hanem elenyésztetésök által úgy az egyes részek szervezesebb összeköttetése, mint az egész tantervben kontemplált czél elérése is jobban biztosítható. Tantervünkön ugyanis nem egy helyt meglátszik az egységes alkotás hiánya; a disciplinák részletezésénél némelyik részt túlságos fontossággal emeli ki, míg a másikat csak néhány rövid szóval jelöli meg (mint a matematikánál), most egyes osztályok között a tananyagot aránytalanul osztja fel (mint a történelemnél), majd a tudományágak érintkezését hagyja kellő figyelem nélkül (mint a matematika és physika között). Ilyenemű hiányok pótlását, vagy ezek módosítását már nemcsak megnyugvással fogadjuk mindnyájan, hanem azokhoz saját tapasztalatunkkal is örömet járulunk.

Mielőtt azonban e módosítások fejtegetésébe bocsátkoznám, a tantervvel egyidejűleg alkotott középiskolai rendtartásra nézve akarom megjegyezni, hogy ennek módosítását annál kevésbé tartom szükségesnek vagy kívánatosnak, mivel e belrendtartási és fegyelmi szabályok egyfelől különben is csak ama legszükségesebb intézkedésekre terjednek ki, melyek nélkül az iskolai rend és fegyelem megszilárdulása alig képzelhető, másfelől pedig oly általános érvényű pontozatokat foglalnak magukban, melyeken belől minden egyházkerület vagy tanintézet megalkothatja a saját helyi részletes rendszabályait.

Dóczi Imre.

Pár szó a stólafelemelési javaslatához.

(Vége.)

A visszas házasok békéltetésekor egyik legszebb tere nyílik a cura pastoralis gyakorlásának. Ezen működéséért semmi díjat sem követel a lelkész, de ha esetleg nem békülnek ki a visszas felek, már akkor 3 frtot kell a válópert megkezdő félnek csak a békéltetésről szóló bizonyítványért fizetnie. Ez véleményem szerint sok. Ily alkalommal sok mindenféle kiadása van a sorstól különben is eléggé sujtot, gyakran boldogtalan házasfélnek, a lelkésztől is ki kell vennie keresztlevelét, esketési bizonyítványát, sőt a másik fél keresztlevelét is. Eként 3 frtot már ezekért is fizet. Ne feledjük, hogy sok szerencsétlen házasfél azért él vadházasságban, mert nincs elegendő költsége, hogy előbbi házastársától törvényesen elválhasson.

Ellenmondást látok abban is, hogy a temetésnél teljesítendő lelkészi szolgálatok díja feljebb emeltetik, a predikációs temetés díja másfélszer akkora lesz jövőben, holott épen mostanában nyilvánul az óhaj, hogy a lelkészi szolgálat igénybe vétele lehetőleg minden haláleset alkalmával kötelezővé tétessék. Az énekvezérek által mondatni szokott verses búcsúztatókat eltiltotta a legutóbbi egyházkerületi gyűlés. Bölesen tevő. De mit teszünk, hogy a néppel a kántorok búcsúztatóit feledtessük s a lelkészek temetési beszédeit megkedveltessük? Jóval feljebb emeljük a lelkészi szolgálatok díját, sőt megkétszerezük az ily alkalommal fizetendő énekvezéri díjat is. Ne feledjük, hogy semmi sem árt jobban a lelkészi tekintélynek, semmi sem ingatja meg inkább a népnek lelkészéhez való bizalmát, mintha a nép eltikolt nyereszkesedési vágyat sejt valamely intézkedésünkben lappangani. Nem jöhet-e valamely egyháztag ily gondolatra: „ime a papok feljebb emelték a temetési stólat s azért tiltották el az énekvezérek búcsúztatóit, mert attól tartanak; hogy a felemelt stóla mellett nem hívja őket senki temetési szolgálatra, hanem csak búcsúztatóval temeteti halottját“.

A családi értesítők díjának kiszabásánál nem lehet tekintetbe nem venni azon körülményt, hogy a pénzügyminiszter már régebben elrendelte, hogy minden egyes anyakönyvi adat után 50 kros bélyeg ragasztassék a családi értesítőre. Egy családi értesítőnél tehát népesebb családoknál 10—12 frtot is ki kell adniok az illetőknek bélyegdij címén. Ennek odiuma is legtöbbször a lelkészre száll. Ha már most az esperesi javaslat szerint a lelkész díja 4 bejegyzett adaton túl minden egyes adatnál 50 krral emelkedik, könnyen megeshetik, hogy egy ily családi értesítő a feleknek 20 frtjába is kerül, a mi a lelkészt az egyszerű nép előtt mint zsarolót tünteti fel. Megtörténhetik, hogy az egész hagyatéknem több, mint pár száz forint értékű, vagy még ennél is kevesebb, ebből egy jókora összeget igénybe vesz a családi értesítő, még nagyobbab az eljárás költsége s az öröklő feleknek alig marad valami.

Mindezeket azért kívántam itt elmondani, mert attól tartok, hogy ha a tervezett stólafelemelés életbe lép, sok szegény kisebb községben működő lelkész nyugalma meg fog zavartatni. Adja Isten, hogy ne úgy legyen! Földmivelő népünk zöme ragaszkodik vallásához; de az egyházi terhek emelését nem örömet szemléli. Ez talán a mostani közállapotokból folyik, a midőn az állami terhek oly mérvűek, hogy általános vélemény szerint feljebb nem emelhetők. Véleményem szerint az egyházi terhek bármi címen emelése sem czélszerű. Fájdalommal kell

szemlélnünk, hogy hön szeretett magyar ref. egyházunk háromszázados épületéből mostanában mind gyakrabban válnak ki egyes épületek, unitarizmus és baptizmus résen állanak, hogy a bármi okból elégtelen tagokat kebelökbe fogadják; hódít mindkettő nem annyira a tudomány és íge hatalmával, mint alattomos eszközökkel s híveinek csekély megterhelését igénylő szervezetével. Védekezésünkre nem az erőszak fegyvere szolgál, hanem a józan megfontolás — és körültekintésé. Előttünk a példa, hogy egy alföldi jelentékeny egyházunk több tagja mint vált meg apái hitétől egy másik népes egyházunknak bár jogos, de túlerőltetett követelése miatt. A hűtlenné lett tagok visszaédesgetése nem a terhek emelésével eszközölhető. *Salus rei publicae suprema lex esto!*

Bogát.

Mózes András.

T á r c z a.

Ének.*)

— A reformáció emlékünnepére, a 66. zsolt. dallamán. —

1. Izráelnek vezérlő Ura!
Ki népednek paizs valál.
Oltalmadban firől fiúra,
Örvendett a nép s a király.
Filiszteusok, moábiták,
Feltámadtak bár ellene:
Megnyerte mégis a szent csatát,
Mert nem hagyta el Istene!
2. Tisztult hitünk hősit is Uram
Te védted s lől nékik paizs:
Harcolni hűn és nagy bátoran;
Győzni élve és halva is.
Átok, máglya, kínzó fegyverek,
Ellenök a nagy Hét-halom:
Hiába mind! Győz a kis sereg
S téged áld a diadalon.
3. Támasz Uram, még ezentúl is,
Igazságnak híveket!
Övezd fel mind és fogd pártul is,
S győzvén, hálát adnak neked.
Moábiták, filiszteusok,
Indítsanak bár nagy hadat:
Melynek alapja lön Krisztusod,
Építsd és óvd egyházadat!

Lénárd István.

Az anya.

Midőn az Isten embert alkotott,
Nem egy helyről vett hozzá anyagot,
Vett napkeletről, hol pálmák susognak,
S aranyföldjéből fényes napnyugotnak.

*) Szász Károlynak a Zwingli születése négyszázados évfordulójára írt s a „Vasárnap“ 1883. évi 13—14. számában 1884. január 1-én megjelent énekéből az 1, 4. és 7. versek átírtat. L. I.

Vett délnek sívó pusztaságról,
Északról, hol mogorva jég honol.

S ha majd az ember nagy útját bejárva
A csöndes sírba megpihenni szállna
A föld nem mondja durván, hidegen:
„Ki vagy? mért jöttél? vissza idegen!“
De mintha volna szerető jó anyja
A fáradt vándort szívesen fogadja.
Üdvözli őt: „Jer édes gyermekem!
Jer, nyugalom vár óvó keblemen!“

Syrigambus.

A physikai tünemények mozgási elmélete.

(Részletek Kiss József debreczeni főgymnasiumi tanár székfoglaló értekezéséből).

(Folytatás.)

A physikai tünemények másik nagy csoportjából — a mágneses és elektromos tüneményekből — az ókorban nagyon keveset ismertek¹⁾ és a mindkettőnél észlelt vonzásból következtetve, az elektromosságot is a mágnesesség egyik alakjának tekintették; csak Gilbertnek 1600-ban az elektromosság beható vizsgálása által nyert tapasztalatai mutatták meg, hogy — legalább az akkori ismeretek szerint — a két tüneménycsoportot nem lehet ugyanazon erő hatásainak tekinteni, hanem a mágnesesség és elektromosság között különbséget kell tenni.²⁾ E megkülönböztetés csakugyan fenn is állott mindaddig, míg a galvánáram felfedezése s ennek a mágnesűre — Oerstedt³⁾ által 1820-ban felismert — hatása a további vizsgálódások számára a tudományos vizsgálódás talaját mintegy elő nem készítették. Ezek szolgáltatott alapot Ampirenek⁴⁾ azon fontos kísérletek végrehajtásához, melyek a két erőhatás között Gilbert által felállított különbséget ismét megszüntették, a mennyiben bebizonyult, hogy bármely kis önmagában zárt elektromos áram más áramokra vagy mágnesekre egy kis mágnesként hat, tehát a mágneses erő az elektrodinamikai erő egyik alapjának tekintendő.

E tétel felállítása után a további feladatot a hő- és fény-, s az eletromágneses tünemények rokonságát bizonyító adatok keresése s feltalálása képezte. Seebeck⁵⁾ 1823-ban felfedezte, hogy ha két különböző fémrúdat végeiken gyűrűalakban összerasztunk, a két forrasztási hely hőmérsékletkülönbségéből elektromos áram keletkezik. A Wiedemann és Franz⁶⁾ mérései által nyert hővezetőképességet mutató számoknak az elektromos vezetőképességgel összehasonlítása kétségen felül helyezte, hogy a fémek közül a jobb hővezetők egyszersmind jobb elektromos vezetők is. Gauss⁷⁾ az elektrodinamikát az elektrostatikával szorosabb kapcsolatba hozni akarván, már

¹⁾ Ferguson : Electricity, pag. 105.

²⁾ Clausius : Ueber den Zusammenhang zwischen den grossen Agentien der Natur pag. 16. u. folg.

³⁾ Experimenta circa efficaciam conflictus electrici in acum magneticam. Copenhagen 1820.

⁴⁾ L. Wüllner : Lehrbuch der Experimentalphysik. Bd. IV. pag. 652. u. folg.

⁵⁾ Gilbert's Annal. Bd. LXXIV.

⁶⁾ Poggend. Ann. Bd. LXXXIX.

⁷⁾ Gauss Werke, Göttingen 1867. Vol. V. pag. 616.

1835-ben felfedezte, hogy „két elektromos részecske a relativ mozgási állapotban egymást vonzza vagy taszítja, de nem akként, mintha a relativ nyugvás állapotában lennének.“ Ezen — a relativ mozgástól függő változást elméletileg az által vélte meghatározhatónak, hogy a pillanatnyilag fellépő változások tovább terjedésére — mint az a fény terjedésénél történik — bizonyos idő lefolyását vette szükségesnek, de vizsgálódásait nem fejezhette be. Kirchoff⁸⁾ 1845-ben az elektromosság mozgási egyenleteiből kimutatta, hogy az áram — és erővonalak — mint a fény — a különböző közegek határfelületén megtörtetnek. Kohlrausch és Weber⁹⁾ kísérlet által mutatták meg, hogy az electrostatikai és electrodynamicai erők nagysága közötti viszony egyenlő a sugárzó hő és fény terjedési sebességével, Faraday¹⁰⁾ pedig felfedezte, hogy a magnessarkok hatása a fény polarisatio síkját elfordítja.

Ezen kísérletek által igazolt eredményekre támaszkodva Riemann¹¹⁾ 1858. február 10-én a göttingai kir. tudományos társaság elé egy értekezést terjesztett, melyben két elektromos áram egymásra való electrodynamicai potentialját a Poisson-féle mozgási egyenletek átalakítása által vezette le, akképen, hogy az elektromos egyensúlyzavarok terjedésére szükséges időt az egyenletbe bevezetvén, ez által oly képleteket nyert, a melyek a fényterjedésre használt egyenletekkel teljesen megegyeztek. Riemann értekezését — nem tudni mi okból — visszavonta, de Lorenz¹²⁾ 1867-ben megjelent értekezésében ismét ezen eljárást követi. Azon nézetből indulva ki, hogy a ruganyosság elméletén alapuló Cauchy-féle egyenletek nem fejtik meg teljesen a csupán transversalis rezgésekből álló fénytümenényeket, mivel nem tudunk felmutatni olyan közeget, a melyben a hullámmozgás longitudinalis rezgések minden nyoma nélkül terjedhetne, úgy vélekedik, hogy a Kirchoff-féle törvények — mint tapasztalati úton lehozottak — a valódi törvénynek nem szükségképen exact kifejezései, azért megengedhető, hogy azok átalakítsanak, vagy hozzájuk új tagok függesztessenek, feltéve, hogy e változtatások a kísérletileg igazolt eredményt nem érintik. Ez átalakítást az által hajtja végre, hogy a Kirchoff-féle egyenlet jobb oldalát $(t - \frac{r}{a})$ értékkel sokszorozza, melyben a egy állandó. Az így átalakított egyenlet azután azt fejezi ki, hogy egy pontban fellépő elektromos hatás nem egy más pontban fellépő egyidejű elektromos állapottól függ, hanem attól, a melyben ez utóbbi pont a $(t - \frac{r}{a})$ pillanatban, tehát annyi idővel előbb volt, a mennyi szükséges, hogy a hatás az r távolságot állandó a sebességgel átfussa.

A Kirchoff-féle egyenletek újabb átalakítása által azt is kimutatja,¹³⁾ hogy periodicus elektromos áramok is keletkezhetnek, s ezek — mint a fény — oly rezgésekből állanak, a melyek a terjedési irányra merőlegesen, mint hullámmozgások oly sebességgel terjednek, mint a fényhullámok.

A rezgések terjedésének közvetítőjeül azonban az étert

⁸⁾ Ueber den Durchgang eines elektrischen Stromes durch eine Ebene, insbesondere durch eine Kreisförmige. Pogg. Ann. Bd. LXIV. pag. 497—514.

⁹⁾ Electrodynamische Maassbestimmungen, insbesondere Zurückführung der Stromintensitätsmessungen auf mechanisches Maas.

¹⁰⁾ Poggend. Ann. Bd. LXVIII.

¹¹⁾ Poggend. Ann. Bd. CXXXI. pag. 237.

¹²⁾ Ueber die Identität der Schwingungen des Lichts mit den elektrischen Strömen. Pogg. Ann. Bd. CXXXI. pag. 243.

¹³⁾ Crelle's Journal. Bd. LVIII.

nem fogadja el, hanem a távolba hatás elvéhez hajlandó csatlakozni. Az éterrezgések eddigi alakját is elveti, s azt állítja, hogy a fény a testek belsejében azon tengely körül végbemenő forgásnak tekintendő, melynek iránya a ruganyossági elméletből folyó rezgésiránnyal egyezik meg, s a forgástengely adja az áram irányát. Ez a forgás a jó vezetőkben folytonos, ellenben a rossz vezetőkben periodicus és a forgási tengelyre merőlegesen inductio által terjed.

Lorenz ezen értekezését két évvel megelőzte James Clerk-Maxwellnek, a tudomány nagy veszteségére, eredménydús munkálkodása közben korán elhunyt angol tudósnak 1865-ben megjelent¹⁴⁾ s 1873-ban kiadott tankönyvébe¹⁵⁾ is felhasznált értekezése.

Maxwell az elektromosság eloszlására Thomson által felállított általános tételt vizsgálva, abból, hogy e tétel egy elektromos rendszer összes erélyét egyszer az elektrizált testen kívül eső egész térre, — másszor meg az elektrizált test felületére kiterjesztett integrálás által fejezi ki, tehát abból, hogy egy és ugyanazon mennyiség egy térintegral által ép oly jól kifejezhető, mint egy lapintegrál által, azt következteti, hogy két elektromos test egymásra gyakorolt hatását vagy a közöttük levő medium bizonyos állapota eredményének, vagy pedig actioni in distans, a távolba gyakorolt hatálynak kell tekinteni. Maxwell az előbbi fogadja el.

Kiss József.

(Vége köv.)

Közügyeink.

Tiszántúli ev. ref. egyházkerületi közgyűlés.

(1889. október 14—17.)

Egyházkerületünk őszi közgyűlése f. hó 14-én 9 órakor vette kezdetét a főiskola dísztermében. A gyöngélkedő Révész Bálint püspök urat nt. Kiss Áron esperes úr helyettesítette, a világi elnöki székben az egész gyűlés folyama alatt Vályi János főgondnok úr ült.

A közgyűlés a püspök-helyettes úr buzgó imádságával s ezt követő rövid megnyitó beszédével vette kezdetét. Majd a szokásos bejelentések, küldöttségek megválasztása után olvasott a lelkész képe s s e g i v i z s g á k r ó l s z ó l ó j e l e n t é s . Mult számunkban közölvén a vizsgát tevő atyafiak neveit, itt csak annyit említünk föl, hogy a második vizsgát tettek közül mindenből kitűnő osztályzatot nyert Szabó István, az első vizsgát tettek közül pedig Papp Gusztáv, Nagy Gyula, Pokoly József és Kassay Béla. A vizsgát letett atyafiakhoz az egyházi elnök úr intézett bibliai, jól kiválasztott idézetekben gazdag, egyháziasságtól buzgó, meleg hangú elbocsátó beszédet. Tudomásul vétettek a tanítóképeségi és a theologiai alapvizsgáról való jelentések. Azon tárgyakkal összeköttetésben, hogy a valdens hitrokonok közelebb tartott emlékünnepekre tiszántúli egyházkerületünket hívták meg, s hogy a skót szabadegyház az örök béke ügyében írt felhívását szintén egyházkerületünk elnökségéhez küldte meg, György Endre indítványára megkéretett az elnökség, hogy miután az ilyen megkeresések csak tévedésből, egyházi viszonyaink nem ismerése folytán kerül-

¹⁴⁾ Philos. Trans. 1865.

¹⁵⁾ Treatise on Electricity and Magnetism.

hetnek egyetemes egyházunk konventjének elkerülésével ezen egyházkerülethez, jövőre az ilyen megkereséseket tegye át a konventi elnökséghez.

A stóla-ügy, a mi bizonyára sokaknál nagy megnyugvással fog fogadtatni, levétetett az egyházkerületi közgyűlés napirendjéről. A lapunk jelen számának élén álló lelkeszmínősítési munkálat minden lényegesebb pontjában elfogadtatott. A „vallástanárok“ kifejezés idézett elő több felszólalást, s ezen exclusiv irányzatot jelző szó egy új pont bevételére adott alkalmat, a mely szerint a lelkeszi állomásokra pályázhatók közé minden lelkeszi minősítéssel bíró tanár fölvétetett. A közalapból való segélyezés iránti kérvények ügye elintéztetett. Ujdonságaink elején közöljük a segélyezett egyházak és lelkeszek neveinek kimutatását.

A beköltözött idegen családok gyermekeinek pontos anyakönyvezési ügye véleményezés végett kiadatott az esperesi karnak. A vasárnap-ügyi bizottság jelenti, hogy a vasárnap-ügyi bizottságot már a legtöbb egyházmegye megalakította; szükséges volna egyházközségi vasárnap-ügyi bizottságokat is szervezni s erre nézve beterjesztetett egy alapszabálytervezet is. A bizottság elnöke üdvözlő íratot intézett a párisi világkiállítás területén ülésező nemzetközi vasárnap-ügyi congressushoz, melynek tagjául Balogh Ferencz hittanár is meghívatott, de a ki nem mehetvén el, helyettesítésével dr. Vellentszény Mór, volt debreczeni, most párisi tanárt bízta meg. A délutáni gyűlésen az Andaházy-Szilágyi-intézetben megüresedett három hely közül kettőre fölvétettek Szakál János fia Sándor s D. Katona Lajos fia Lajos, mint az alapítóval rokonok. A harmadik helyre nem jelentkezvén pályázó, az nem töltetett be.

A másodnapi gyűlés tárgyai közül főlemlítjük a következőket. A középiskolai felügyelő tanács elnökévé Szeremlei Sámuel h.-m.-vásárhelyi lelkész választatott meg. Felolvastatott az előző napon tartott segélyegyleti közgyűlés jegyzőkönyve. Ujdonságaink elején referálunk arról, hogy a segélyegylettől mely egyházak, lelkeszek és tanítók kaptak segélyt. A felsőszabolcsi egyházmegyének a kölcsönös tűzkárbiztosítás ügyében beadott indítványa tanulmányozás végett Kiss Áron, Soltész János, Ritoókh Zsigmond, Lukács Ödön, Kiss Albert, Gencsy Albert, Tisza István, Peterdy Károly, György Endre és Széll Kálmán tagokból álló bizottságnak adatott ki.

Olvastatott több miniszteri leírat, köztük a 22,800 frt államsegélyről szóló, valamint azon másik, hogy a hittanszaki pályát végzett ifjak az egyházkerületnek ez ügyben intézett fölírata daczára csak úgy léphetnek tanári pályára, ha az egyetemen még két évfolyamot töltenek. Alkalmazkodás végett tudomásul vétetett a vallásügyi miniszternek következő leírata: „Tapasztaltatott, hogy az izraelita vallású tanuló ifjúság az iskolai értesítőkből mint „héber“ vagy „Mózes“ vallású van feltüntetve, mely elnevezések valószínűleg az iskolai bizonyítványokban is használatnak. Nehogy ezen különböző, de mindig ugyanazon hitfelekezetre vonatkozó elnevezések félreértésekre és zavarokra adhasanak alkalmat, tekintettel arra, hogy az 1869. évi XVII. tcz. az „izraeliták“ egyenjogusultságáról intézkedik és minden évben az „izraelita vallásúak“ egyháza számára állapítják meg a szokásos javadalmi összeget, minélfogva az „izraelita vallás“ elnevezés tekintendő a törvényhozás által elfogadottnak: felhívom Czímedet, intézkedjék, hogy a felügyelete alatt álló tanintézetekben az izraelita tanulók vallásának

megjelölésénél kizárólag és egyedül az „izraelita“ elnevezés használtassék.“

Olvastatott a tiszáninneri egyházkerület azon indítványa, hogy az 17⁹⁰/₁. évi törvények életbeléptetésének 100 éves évfordulója, zsinattal egybekötetésben ünnepélyesen tartassék meg. Az egyházkerületi közgyűlés nagyobb súlyt helyez a zsinattartás, mint a százados ünnepély eszméjére; különben az indítványt készséggel hajlandó támogatni.

Az egyetemes tanügyi bizottságba ismét megválasztottak: Kiss Áron, Tóth Sámuel, Joó István, Tüdös János, Ritoók Zsigmond, Farkas Antal rendes, Szabó János, Némethy Lajos és Szilágyi István póttagokul.

Délután bírósági gyűlések tartottak. A géresi lelkészválasztás megerősített.

A harmadik napon mindenekelőtt, soron kívül a mezőberényi egyház egy ügye intéztetett el. Ugyanis a m.-berényi lelkészi díjlevél módosítása tárgyában — miután az egyházmegyei közgyűlés nem tárgyalta még a m.-berényi egyház újabb kérését, hogy t. i. a lelkészi javadalmazás egy részét tevő 9 hold szántóföld bocsáttassék át temetőhelyiségül az egyház részére, oly módon, hogy érte az egyház a lelkésznek 62 frt kárpótlást fizetend — kimondta az egyházkerületi közgyűlés, hogy ez a kérelem az egyházmegyére tétetik vissza; — minthogy pedig a lelkészi állomás betöltése, az egyház érdekéből halaszthatatlan, felhatalmaztatik a békés-bánati egyházmegye eseprese, hogy a választásra nézve a szükséges intézkedéseket tegye meg, a pályázatot a régi díjlevél alapján hirdette meg, azon megjegyzéssel, hogy a szántóföldekből 9 hold föld kisa-játítási összege, az egyházmegye által fog szükség esetén meghatározatni, s egyházkerületileg megerősített.

Ezután az országos tanári nyug- és gyámintézet szervezése tárgyában, valamint a német nyelv tanítása ügyében kelt miniszteri leíratok áttétettek a tanügyi bizottsághoz, illetőleg az első egyszersmind a debreczeni főiskola közös tanári karához, és a többi fentartó testületekhez.

Néhai Nagy Pál utóda, Kiss József, debreczeni főgymnasiumi tanár a közgyűlés színe előtt letévén hivatalos esküjét, szép beszédben ajánlja magát az egyházkerület jóindulatába. Beszédére Kiss Áron elnök úr válaszolt, Isten áldását kérve az új tanárra.

Élénk vitát keltett a h.-m.-vásárhelyi gymnasium államsegélyért való folyamodási ügye. Ez intézetnek ugyanis építkezésekre mintegy 77,000 frtra van szüksége, s ez összeget a békésbánati egyházmegye jelentése szerint csak az államtól lehet megkapnia. A vita többek közt a körül forgott, hogy vajjon a tanügyi bizottságnak, vagy egy ad hoc kinevezendő küldöttségnek adassék-e ki ezen ügy jelentés végett? Hosszabb vita után egy küldöttség neveztetett ki azon megbízással, hogy még a másnapi ülésen tegyen e tárgyban jelentést.

A közgyűlés negyedik napján, egyéb kevésbé közérdekű ügyek elintézése után, olvastatott a h.-m.-vásárhelyi gymnasium ügyében az előző napi gyűlésből kiküldött bizottság véleményes jelentése. E szerint némely építkezés csakugyan okvetlenül szükséges lévén, de annak egy része maga a h.-m.-vásárhelyi egyház által is teljesíthetvén, csupán 50,000 frt államsegély kéressék a konvent útján a miniszteriumtól. A határozat azon értelemben mondatott ki, hogy ne az egyházkerület, hanem a h.-m.-vásárhelyi egyház kérje az 50,000 frt államsegélyt, s a kérelmet az egyházkerület csupán ajánlja az államkormány előtt. Örvedetes tudomásul vétetett a gazda-

sági tanácsnak azon jelentése, hogy a főiskolai nyilvános olvasó-terem immár a megvalósulás küszöbén áll, a mennyiben az olvasó-teremben már a könyvtár rendezése is folyik. Felhatalmaztatott a főiskolai gazdasági tanács, hogy a mennyiben a főiskola kölcsön adott tőkét rohamosan fizettetnek vissza, a püspök és főgondnok beleegyezésével a főiskola részére ingatlanokat vásárolhasson. A konviktus ügyének tárgyalására, illetőleg ez intézményünkről való némely számadások közlésére még visszatérünk.

Sokat foglalkozott a közgyűlés a közalap dolgaival. E tárgy a gyűlés mind a négy napján fenforgott. Az egyetemes konvent ugyanis véleményezés végett megküldötte az egyházkerületekhez a közalap kölcsönök szabályzatának megújított tervezetét; az egyházkerületi közgyűlés azonban jelenleg is ragaszkodik azon nézetéhez és felfogásához, melyet a múlt évben a szeptemberi közgyűlésen 212. szám alatt kifejezett, és óhajtaná, hogy ezen kölcsönzési szabályok akképen alakíttatnának át.

A közalapi segélyezés jövőre miképen eszközöltessék, a konvent által megküldött tervezet és rovatos ívek tárgyában határozatott: miután a rovatos ívek betöltésénél az esperes urak különböző felfogással jártak el, most a gyűlés folyama alatt állapítsák meg az esperesek az egyöntetű eljárásra nézve a szabályokat és azok szerint töltsék majd be vagy helyesbítsék a rovatos íveket és azokat az e tárgyban működött bizottság elnökéhez Dávidházy János espereshez december 10-ig küldjék be; a bizottságot pedig felhatalmazta az egyházkerület, hogy az egyetemes konvent által kívánt kimutatást szerkesztesse munkálatát december 31-ig a konventi elnökséghez küldje fel. — Az úgynevezett Szász Domokos és Fejes István-féle indítványokban az egyházkerületi gyűlés a segélyezés egyik czélszerű módozatának magvát találja, mégis ez időszerint és az országos adatok ismerete nélkül az indítványok felett véglegesen véleményt nem mondhat és felkéri a konventet, hogy a határozat meghozatala előtt a magyarországi ev. ref. egyházra vonatkozó összes adatokat közleni szíveskednék.

Följegyezzük végül, hogy a közgyűlés három első napja igen látogatott volt, s a díszteremben tartatott, a negyedik napon azonban igen leszállott a tagok érdeklődése, s a közgyűlés a tanári gyűlésterembe költözött át. Érdekes tapasztalata volt a gyűlés tagjainak az, hogy évek hosszú sora óta nem volt ilyen csöndes lefolyású egyházkerületi közgyűlés, mint a melynek tárgyalásait egyáltalában semmi, hullámokat verő szenvedélyes szó nem zavarta meg, nem zaklatta föl.

A gyűlés folyó hó 17-én délután 1 órakor a főgondnok úr néhány szívélyes búcsúszavával, s Széll Kálmán esperesnek az elnökség fáradozásaiért mondott köszönete után az elnökség megéljenzésével rekesztetett be.

Referens.

Emlékezés Czelder Mártonra.

(Született 1833. nov. 11. Meghalt 1889. aug. 23.).

(Vége.)

Ezeket ő akkor, ifjú lelke egész hevével, önmagának, magánvallomásként írta. Sejtelve teljesült. Munkáját siker koronázta. Egyházakat alapított, templomokat, iskolákat építtetett, s mint tiszta, pontos jegyzetei mutatják, tíz évi munkál-

kodása alatt sokakat az evangéliumi hitre térített. A küzdelem s a háborgatás sem maradt el. Apostoli munka nem végezhető könnyű szerrel. Előttem van védőírata, melyben az ellene fölmerült vádakkal szemben védekezik. „Én — úgy mond — kit pályámon nem személyes ambíció vagy hiú dicsvágy, melyet már kielégíthettem volna, hanem egy szent cél vezérelt s vezérel, ki ezért mindenről lemondtam, nem tehetek róla, ha az idegenek pópának vagy episkopusnak vagy minek neveznek; de megelégszem mindenkor a tiszteletes misszionárius-czímmel, tulajdonképen valóságával annak, hogy Isten országa terjesztésében minél többet fáradhassak s minél méltatlanabbul szenvedhessek“.

Missziói szenvedései után Felső-Bányára jött lelkésznek. Itt munkálkodott 14 évig. Ha én nem szólok is, a kövek fognak beszélni lelkipásztori buzgalmáról. Tisztán vagy túlnyomóan református nép lakta egyházban munkálkodó lelkész távolról sem gondolja, mennyi bajjal s küzdelemmel jár a más felekezeti lakosság közt élő egyházak kormányzása. De Czelder Márton lelkipásztori buzgóságát a nehéz viszonyok közt is kitüntette. A templomalap megszerzésével maradó emléket szerzett magának. Kutatott, járt-kelt, kért, követelt, de nem nyugodott, míg ki nem vitte, hogy a bányák jövedelmeiből gyűlt, és addig kizárólag csak katolikus célokra használt templompénztárból meg nem nyert egyháza számára állami intézkedés folytán mintegy 15 ezer forintot, melynek azóta felszaporodott erején épen most épül a magas kőtemplom és torony.

Felsőbányai pappá léte után csakhamar megnősült. Elvette Nyir-Medgyesről most már érte kesergő nejét, Szentimrei Kocsis Emiliát, kivel 17 évet töltött el, mint szerető férj, gondos, takarékos házi gazda s rendes lelkészi jövedelmét irodalmi munkássága útján is szaporítani törekvő családapa. Gyermekeit az Ur félelmében nevelte. Estéknél, sőt olykor napközben is énekelni és imádkozni szokott velök. Korán kelt, későn feküdt. Pihenő órákat tartani, társas mulatságokba elegyedni nem igen szokott.

Írói munkásságát — mint mondám — még diák korában megkezdte, Losoncban és Romániában folytatta, Felső-Bányán pedig három folyóiratot is szerkesztett. Műveit előszámlálom felesleges. E lapok tisztelt olvasói jól ismerik.

Talán épen ez a sok szellemi munka, erejének túlfeszítése s dolgainak összehalmozódása tette izgatottá, ingerlékeny-nyé. A kik közelebről ismerték, nem tartották rokonszenves egyéniségnek. Több olyan egyéni sajátsága volt, a mi miatt hamar támadhattak ellenfelei. — Voltak is surlódásai híveivel többször, melyek egyházmegye elé kerültek, de azok lassanként eligazodtak. Az egyházmegyét az egyházkerületen több évig képviselte, hol a gyűléseken majd minden tárgyhöz hozzá szólott. Tanácsbíró is volt négy évig s a tanügyi bizottságnak alelnökségét is viselte. Szóval a munka eleme volt.

Mikor 1884-ben a kecskeméti egyház lelkészévé, a boldog emlékü Fördös utódjává lett: azt hittük, nagy szerencse érte; s íme, épen ez lón kárára. Betölt rajta a szentkönyv szava: „Kicsoda tudhatja, mi legyen embernek jó e világon az ő hiában való élete napjainak számok szerint, melyekben, mint az árnyékon által mégyen“? (Préd. VI. 12). Mi történt vele? tudja a világ. Nemcsak az egyházi, hanem különösen a politikai lapok széthordták hírét az egész országba.

Özvegye azt mondja, hogy a mint a lesujtó ítélet hírét

vette, kiesett kezéből az író toll. „Ezt nem élem túl“ — mondá és elkezdett gyengülni. Nagy-Bányára költözésekor már súlyos beteg volt. Én gyakorta meglátogattam. Ő is volt nálam egyszer. Tervezte, hogy a „Vasárnap“-ot újra megindítja, a bibliafordításban részt vesz, s ha alkalom nyílik, pályázik bármily kis egyházba, mert dolog nélkül ő nem tud élni.

Nem is élt soká. Egy hónapja már, hogy eltemették. Ő nincsen többé a világon, de övéi előttünk vannak. Azt gondolhatná a távol lakó, hogy ilyen munkás, takarékos ember jó módban hagyhatta családját, hiszen a missziói téren is gyűjtött, folyóiratai is jövedelmeztek, a kecskeméti egyház pedig nagy jövedelmű. Ezzel szemben tartozásomnak vélem bizonyosságot tenni arról is: mit gyűjtött tehát? Felelet: vett egy kis ócska házat Nagy-Bányán még felső-bányai pap korában. Hullámfénya élethajója itt állapodhatott meg, mint Nőé bárkája Ararát hegyén. Vett volt egy szőlőskét Sikárlón és egy darabocskát az itteni hegyen. Ezeket az értök fizetendő dézmaváltáság és a pusztítani kezdő filokszerá, úgy szólván, értéktelenekké teszi, csak a baj szaporodik vele. Volt a takarékpénztárban ezer forintja; ebből már csak 400 forint van. Halála esetére biztosított négyezer forintot, még régen. Erre számíthat az árva család. De mi ez arra, hogy egy kényelemhez szokott lelkész né tisztességes módon megéljen, három fiú tanuljon és két leány férjhez menjen belőle? És ezt sem valami egyházi intézmény, hanem az üzletszerű biztosító intézet adja az Ur szőlőjében fáradhatatlan munkás egyházi szolga korán árvaságra jutott családjának.

Valóban fájó emlékezet! Borongós gondolatokat ébreszt. De ezeket az olvasókra bízom. Az árvákat pedig azzal biztatom, hogy az isteni gondviselésnek sok eszköze van, s jó embernek jólelkű közreműködése által az ő sorsukon is segíthet.

Gergely Károly.

Válasz Kiss Bertalan keéri lelkész, — nagytt. Csernák István úrhoz intézett nyílt levelére.

Kiss Bertalan keéri lelkész úr, a lap f. évi 39-ik számában, egy nyílt levelet intézett egyházmegyénk espereséhez, melyben a szigeti lelkészi állásra lett kijelöltetéstől bizonyos okok miatt való visszavonulását jelzi.

E levélben jónak látta személyemet erősen pellengére állítani s oly megjegyzésekkel illetni, melyeket az igazság s önmagam érdekében megjegyzés nélkül hagynom nem lehet.

Azt állítja nevezett lelkésztársam, hogy én törvényellenesen, korteskedéssel oly pártot toborzottam össze, mely megválasztásomat biztosítja.

Nem tudom, honnan nyerte ezen állításra az alapot. Azon levélből, melyben ő jóakarátulag visszavonulásra szólítottatott fel, hiányzik ez. Ha ilyen információt kapott, azt bizonyára valamely kegyét kereső párthívétől kapta, ki engemet, az előtte különben is nagyon dehonestált embert, még jobban befektíteni akart.

Ha ön, tisztelt collega, tudta volna azt, hogy mit cselekszik érdekében s én ellenem néhány erős támogatója, bizonyára hallgatott volna s nem ült volna fel az alaptalan rágalomnak. A ki olyat állít, hogy a szigeti ref. egyházban korteskedéssel pártot lehet toborzani, az az itteni egyházközsége nem ismeri. Hála Istennek, egyházközségünk legnagyobb része

bír azon megfontolási képességgel, mely tudja, mi leendő szerezett egyházának javára, s van meggyőződése, s ettől magát korteskedéssel eltántorítani nem engedi. Egyházközségünkben az intelligens elem dominál, s hogy ezt én korteskedéssel pártomra nem toborzhattam, azt hiszem, bizonyíthatni is felesleges.

Én minden lelkiismereti furdalás nélkül állíthatom s állítom is, hogy nem korteskedtem, sőt még „előnyös helyzetemet“ sem használtam fel célom elérésére. De hiszen Kiss B. lelkésztársam nagyon jól tudja azt, hogy a korteskedések ellen van orvoslat, s ha valaki ilyet tesz, van út és mód megtorolására, s ez út semmiesetre sem az, hogy vaktában megtámadjunk egy olyan embert, ki ellenünk nem vétett, csak azért, mert célunk nem sikerült. Ezért kár volt visszavonni a pályázatot, mely hivatalosan az egyházközség tudomására úgy sem hoztatván, a választás alkalmával figyelembe sem vétetett.

De Kiss B. úr ez alaptalan ráfogással még nem éri be, hanem sajnálkozik a szigeti egyházközség felett, mely az én megválasztásom esetén reménytelen jövőnek néz elébe.

Bocsásson meg Kiss B. lelkésztársam, ha e személyemet mélyen sértő nyilatkozatát a legméltóbb indignációval utasítom vissza.

Igaz ugyan, hogy én, mint fiatal ember, multam tevékenységére nem hivatkozhatom, látható eredményei munkálkodásomnak még nincsenek, de egyházi felsőbb hatóságaimtól nyert bizonyítványaim mégis arról tanúskodnak, hogy nem voltam eddig haszontalan munkás az Ur szőlőjében, s nincs ok félni attól, hogy egyházam jövője reménytelen. S talán az a jelölő bizottság, melynek minden egyes tagja ismeri működésemet, sem adott volna alkalmat a szigeti egyháznak hanyatt-homlok rohanni a veszedelembé, ha haszontalan szolgának tart. S hogy aztán a szigeti lelkészi állás utóbbi időben szánalmasan megingott tekintélyét sikerül-e visszaszereznem, az a kétes jövő titka. Jó lett volna azonban, s Kiss B. úrtól, mint a krisztusi szeretet hirdetőjétől elvártam volna azt, hogy kétségbeesésének csak akkor adjon kifejezést, ha arra indoka is lesz. Ön, úgy látszik, nálam semmi jó tulajdönt fel nem tételez. Nem kívánom, hogy megváltoztassa véleményét, csak egyet kérek, s ez az: higgye el, bennem is van jóakarátú törekvés, s ha e törekvésnek esetleg nem sikerül látható eredményt produkálni, akkor igenis joga lesz önnek felvenni s reám dobni a kárhöz-tatás követ, — de addig nem.

Engem a szigeti egyházközség nagy többsége, — lelki örömmel mondhatom, színe-java, — lelkészévé választott, ne tartsa ön annyira rövidlátóknak ezeket, kik erővel akarják vinni egyházokat a reménytelen jövőbe.

Dixi et salvavi animam meam!

M.-Sziget, 1889. október 8.

Szikszay Zoltán.

Irodalom.

Tudósítás Révész Imre egyházi beszédeiről. A még hátralevő (VI. és VII.) füzetek, melyeket eredetileg még ez évben szándékoztam közrebocsátani, közbejött magántermészetű körülmények, főképp pedig azon ok miatt, hogy a pápai nyomda ez év végén lesz új betűkkel felszerelve, csak a jövő 1890. évben fognak megjelenni. Midőn ezt az eddigi tisztelt előfizetőkkel tudatom s őket szíves várakozásra kérem, az előfizetési határidőt is kiterjesztem a

jövő 1890. év márczius 31-ig, mely időn belül a 2 frt 40 krnyi előfizetési összeg nevem alatt Pápára küldendő. Pápa, 1889. okt. 14. Révész Kálmán.

„Az orgonajáték gyakorlati tankönyve“ jelent meg legközelebb Pécsen, szerzője Németh Béla ügyvéd. E könyv egy eddig nem használt, de felette könnyű módszerrel tanítja meg az orgonajátékot, s vele együtt a zeneharmoniai ismereteket s akként vezeti a tanulót, hogy képes legyen saját zeneeszméit önállóan tovább kifejteni és a billentyűzeten otthonias kellő jártasságra szert tenni. E cél elérésére a hármashangzatot használja fel alapul, melyből kádenciát alkot s e kis zeneképletet az egész művön át fokozatosan idomítja s bővíti fokról-fokra a rokon és egyéb hangzatokkal, s azok használati módjaira utalva a tanulót, rövid idő alatt vezeti be a zene titkaiba, miért e könyvet nemcsak hézagpótlónak, de úttörő műnek lehet nevezni. A mű egyúttal módszertani vezérkönyvül is használható s szaktekintélyek által tett tanítási kísérletek feltűnő eredményre vezettek. A könyv könnyen érthető magyarsággal van írva s zenei remekírókból vett számtalan példával ellátva s így nemcsak tanítóképezdek számára ajánlatos, melyeknek az szánva van, hanem azoknak is hasznos, kik játékukat könnyű szerrel megjobbitani, vagy kik a harmoniumon való játékban akarnak magukat kiképezni. Megrendelhető a szerzőnél Pécsen 1 frt 50 kr beküldése mellett, bolti ára 1 frt 80 kr. — Ajánljuk e művet az érdeklettek szíves figyelmébe.

Felhívás előfizetésre. Több éve vagyok már az irodalom napszámosa, de mindezt nem alkalmatlankodtam a nagy közönségnek előfizetési felhívással. Most, midőn ezt teszem, azon remény bíztat, — hogy a szépirodalom terén mutatkozó túltermelés dacára — az én szerény művem is megtalálja a maga olvasó közönségét. Egy kötet költeményt kívánok közrebocsátani. — Nem vethetik szememre, hogy siettem volna a hírlapokban szétszórva megjelent költeményeim összegyűjtésével, mert 12 év termékeiből válogatva fogom a kiadandó kötet tartalmát összeállítani. Ifjúkorom legszebb emlékeit gyűjtöm össze e kötetben. Egy fűzött-példány ára 10—12 ívnyi tartalommal úgy helyben, mint vldékre bérmentes küldéssel 1 frt leend. Gyűjtőknek 10 példány után egy tisztelet-példánnyal szolgálok. A mű ízléses kiállításáról Kutasi Imre előnyösen ismert debreczeni könyvnyomdája gondoskodik. Az előfizetési pénzeket — nevemre címezve — folyó évi decemberhó 1-ig kérem a „Debreczen“ szerkesztőségébe beküldeni, mely határidő lejártával költeményeim a jövő 1890-ik év elején megjelennek s tisztelt előfizetőimnek kézbesítettetni fognak. A szépirodalom barátainak becses pártfogását kérve teljes tisztelettel maradok Debreczen, 1889. október hó 12-én. Kósa Barna a „Debreczen“ segéd-szerkesztője. — Nagyon melegen ajánljuk e nemes egyszerűséggel, minden czafrang és cziczoma, és nagyhangú ajánlgatás mellőzésével írt előfizetési felhívást megérdemlett figyelembe. Kósa Barna atyjafia, közeli rokona részére lapunk szerkesztője is szívesen közvetíti az esetleg hozzá küldendő előfizetési pénzeket.

Különfélék.

Egyházkerületi közgyűlés. A közalapról, a ref. segélyegyletből és a rendkívüli államsegélyből a közgyűlés a következő segélyezéseket ajánlotta, illetőleg útalványozta.

A) *Közalapról:* I. Alsó-szabolcsi egyházmegye. Budai-Ábrány 50, Hajdúdorog 50, Mártonfalva 100, Nagyfalva 400, Nyir-Acsád 100, Tisza-Eszlár 300, Tisza-Lök 200, összesen: 1200 frt. Fodor Bénéiamin h.-dorogi l. 50, Pásztor György b.-ábrányi lévita l. 50, összesen: 100 frt. II. Békésbányai egyházmegye. Bánfalva 100, Békés-Sámson 100, Bunyaszegszárd 200, Földeák 150, Füzes (leányegyház) 60, Hertelendyfalva 200, Klopódia 150, Magyarcsanak-Ápátfalva 100, Módos-Csávós (leányegyh.) 200, Nagybeeskerek 150, Nagy-Szredistyé 100, Páncsova 200, Ref.-Dombegyháza 150, Ref.-Kovácsháza 200, Rittberg 200, Szeged 400, Szkulya 100, összesen: 2760 frt. Bihari Gábor bunyaszegszárdi l. 100, Kódi Márton orosházai l. 50, Nagy Bertalan szkulyai l. 50, Somogyi Lajos b.-sámsoni l. 80, Tomka Károly hertelendyfalvai l. 100, Veres István füzesi előköny. tanító 80, összesen: 460 frt. III. Beregi egyházmegye. Balazsér 100, Bene 100, Beregsom 200, Bilke 200, Búcsú 100, Csetfalva 100, Déda 100, Gecse 100, Harangláb 50, Izsnyéte 150, Kajdanó 100, Makkos-Jánosi 150, Munkács 300, Surány 150, Uj-Dávidháza 200, Csonka-Papi 100, Sáros-orosi 200, összesen: 2600 frt. Batta Ferdinánd n.-bégányi l. 100, Bereczky János hetei l. 100, Dávid Lajos benei l. 50, Darcsi Miklós borzsovai l. 50, Deli Tamás tivadari l. 50, Görömbei Pál halábori l. 50, Jászter József m.-jánosii l. 80, Kiss Péter kigyósi l. 80, Konecz Imre dédai l. 100, Kölcsey Zsigmond csetfalvai l. 150, Láncoz József márokpapi l. 150, Miklós József gecsei l. 100, Nemes Ferencz búcsúsi l. 80, Péter Sándor zápszonyi l. 150, Peterdi Pál surányi l. 150, Szarka Károly k.-bégányi l. 50, Szikszay Kálmán r.-újfalvai l. 80, Tariska Lajos balazséri l. 80, Vajdasándor tákosi l. 80, összesen: 1730 frt. IV. Bihari egyházmegye. Fugyi 100, Fugyi-Vásárhely 100, Hegyközpályi 150, Pósalaka 100, összesen: 450 frt. Bokros Benedek h.-k.-száldobágyi l. 150, Csepelyi Menyhért f.-vásárhelyi l. 50, Hágger Miklós fugyii l. 50, Kecskeméti Lajos lessi l. 100, Matolesi János darvasi l. 150, Szatmári László pósalakai l. 80, összesen: 580 frt. V. Debreczeni egyházmegye. Dancsháza 150, Monostor-Pályi 200, összesen: 350 frt. VI. Érmelléki egyházmegye. Apát-Keresztúr 100, Bályok 100, M.-Petri 50, Vajda 300, Kécz 100, összesen: 650 frt. Bán Sándor szentjobbi l. 100, Csuka Ferencz apátkeresztúri l. 50, Debreczeni László bályoki l. 100, Fazekas Mihály gálospetrii l. 100, Lénárt Péter újlétai l. 100, Molnár Mihály f.-ábrányi l. 80, Sipos János tóti l. 80, Szabó József a.-ábrányi l. 100, Ungvári Gyula poklosteleki l. 100, Balogh István kéczi l. 80, összesen: 890 frt. VII. Felső-szabolcsi egyházmegye. Ajak 100, Apagy 100, Bács-Aranyos 150, Balsa 150, Encsencs 150, Ibrony 200, Komoró 150, Laskod 150, Nyir-Bátor 500, Ófehértó 100, Oros 100, Piricse 100, Rád 150, Székely 100, összesen: 2200 frt. Bakos Kálmán orosi l. 100, Bakos Pál szakolyi l. 50, Barcsa Endre ajaki l. 100, Görömbey István cs.-kenézi l. 100, Kolozs Barna piricsei l. 100, Márton Gyula mihálydii l. 100, Molnár Ferencz karászi l. 100, Nagy István mogyorósi l. 100, Nagy Lajos encsencsi l. 80, Nemes István petneházai l. 100, Nemes Menyhért székelyi l. 80, összesen: 1010 frt. VIII. Heves-nagykunsgai egyházmegye. Tisza-Nagy-Rév 100, Tisza-Ugh 100, összesen: 200 frt. Papp Károly rákóczi l. 150, Szabó László t.-ughi l. 100, összesen: 250 frt. IX. Máramaros-ugocsbai egyházmegye. Fancsika 100, Fekete-Ardó 100, Fekete-Patak 100, Fertős-Almás 100, Gyula 100, Nagy-Tarna 50, Nevetlenfalva 50, Péterfalva 100, Tisza-Ujhely 100, Túr-Terebes 80,

Dabólez 100, összesen: 980 frt. Baktai Áron n.-tarnai l. 100, Deák Mihály t.-keresztúri l. 100, Gönczy Dániel forgolányi nyug. l. 100, Kósa Aladár aklii l. 100, Nyiri István csepei l. 50, Sárkány Lajos f.-ardói l. 50, Szabó József péterfalvai l. 100, Szűk Ferencz túrterebesi l. 100, Vass István fansikai l. 100, összesen: 800 frt. X. Nagybányai egyházmegye. Apa 100, Apahegy (leányegyh.) 50, Dobrács-Apáti (leányegyh.) 100, Egri 100, Kak-Szentmárton 150, Kis-Hodos 100, Kis-Peleske 100, Magosliget 100, Méhtekek 100, Pálfalva (leányegyh.) 150, Szamos-Kóród 50, Tiszta-Berek 100, összesen: 1200 frt. Balajthy Károly szamoskóródi l. 100, Barkász Albert méhtekei l. 100, Bartha Mór apai l. 100, Bartha Pál nyug. dobrács-apáti l. 100, Bodnár János kakszentmártoni l. 100, Bodor Pál tisztabereki l. 100, Gál Péter sárközi l. 100, Hajdú Albert udvarii l. 100, Kató Béla amaczi l. 80, id. Kürthy Károly garbolcsi l. 50, Lengyel András egrii l. 100, Melegh Albert kőszegremetei l. 100, Pásztor István m.-ligeti l. 100, összesen: 1230 frt. XI. Nagykárolyi egyházmegye. Dengeleg 100, Iriny 100, Kaplony 100, Kis-Majtény 200, Kraszna-Szentmiklós 100, Mérk 100, Olesva 150, Olesva-Apáti 100, Papos 100, Parasznia 100, Szaniszló 150, Vitka 100, összesen: 1400 frt. Csighy Ferencz k.-daróci l. 100, Kalmár Ferencz ér.-sz.-miklósi l. 80, Kéry Pál paposi l. 100, Kiss Lajos kaplonyi l. 80, Lányi Kálmán hodászi l. 100, Lengyel Pál k.-majtényi l. 100, Lövey Pál olesvai l. 100, Nagy Károly dengelegi l. 100, Veress Imre irinyi l. 80, Vityi Bertalan berei l. 80, összesen: 920 frt. XII. Nagyszalontai egyházmegye. Csermő 100, Fekete-Tóth 70, Ménes-Györök 100, Nyégerfalva 100, Pankota 70, Sonkolyos 70, Szentleányfalva 100, Szintye 70, összesen: 680 frt. Barna Zsigmond sonkolyosi l. 100, Derekas János fekete-tóthi l. 50, Sípos Imre belényesi l. 70, összesen: 220 frt. XIII. Szatmári egyházmegye. Borzova 100, Csaholez 300, Cs.-Ujfalu 50, Darah 200, Fülöpös-Daróc 100, Géberjén 100, Gyügye 50, Hermánszeg 50, Jánk 80, Pusztá-Daróc 150, Rápolt 80, Ricse 80, Sonkád 80, Szamos-Becs 150, Szamos-Ujlak 50, Tatárfalva 50, Zsarolyán 100, összesen: 1770 frt. Csipke Péter ricsei l. 100, Domián Pál szamosbecsi l. 100, Ferenczi Imre darai l. 80, File János darnói l. 80, Fülöp Lajos tatárfalvai l. 80, Gönczy Sándor tyukodi l. 100, Jakab Antal penyigei l. 100, Juhász József géberjéni l. 100, Kormány Károly borzovai l. 80, Mórítz Károly gyügyei l. 100, Nagy Bernát ezégénydányádi l. 80, Nyiri Gyula rápolti l. 100, Pásztor Lajos angyalosi l. 100, Sárközy Ignác p.-daróci l. 80, Szabó Sándor hermánszegi l. 80, Szeőke József mándi l. 80, Tóth Benedek cs.-újfalvi l. 80, összesen 1520 frt. Ajánlatott összesen 128 egyház 16,240 frt, 108 lelkész pedig 9710 frt segélyre.

B) *A ref. segélyegylettől*: I. A nagybányai egyházmegyéből. Méhtekek, Kis-Peleske, Sárköz, Pálfalva 50 forintjával összesen: 200 frt. II. A békésbánáti egyházmegyéből. 5. Páncsova 100 frt, Szkulya, Földeák, B.-Sámson, B.-Szegszárd 50 frtjával összesen: 300 frt. III. A beregi egyházmegyéből. 10. Bilke 250 frt (az 1881—117. és 1883—46. egyházak. hat. alapján), Hettyen, B.-Som, Kaszony, Munkács 50 frtjával összesen: 450 frt. IV. A bihari egyházmegyéből. 15. Fugyi-Vásárhely 100 frt, B.-Sz.-Márton 50 frt, összesen: 150 frt. V. Az érmelléki egyházmegyéből. Uj-Léta, Alsó-Ábrány, Sz.-Jobb 50 frtjával összesen: 150 frt. VI. A heves-nagykunsági egyházmegyéből. 20. Rákóczi 50 frt, összesen: 50 frt. VII. A nagykárolyi egyházmegyéből. Vitka 100 frt, Bere, K.-Majtény,

Ó-pályi, 25. Olesva-Apáti 50 frtjával összesen: 300 frt. VIII. A máramaros-ugoccai egyházmegyéből. N.-Tarna, Akli, Csepe, T.-Keresztúr 50 frtjával összesen: 200 frt. IX. Az alsó-szabolcsi egyházmegyéből. 30. Polgári misszió 100 frt, összesen 100 frt. X. Felső-szabolcsi egyházmegyéből. Gyulaj 100 frt, Sényő, Ibrony, Gégény 50 frtjával összesen: 250 frt. XI. A nagyszalontai egyházmegyéből. 35. Szintye, Gyanta, Csermő 50 frtjával összesen: 150 frt. XII. A szatmári egyházmegyéből. Dara 100 frt, Majtis, 40. Jánk 50 frtjával összesen: 200 frt, vagyis 40 egyház segélyeztetik összesen 2500 frttal.

C) *A rendkívüli államsegélyből* 20—20 frtot kaptak a következő egyházak, lelkészek és tanítók: I. Alsó-szabolcs-hajdúvidéki egyházmegye. Nagyfalva egyház, Várkonyi Ferencz tiszta-eszlári tanító. II. Békésbánáti egyházmegye. Páncsova e., Sós Zsigmond volt kovácsházai t. III. Beregi egyházmegye. 5. Búcsú e., Jászter József m.-jánosi lelkész, B. Nagy Lajos ref. újfalvi t., Csürke József hettyeni t., Győri Sándor gúti t., 10. Hé Lajos nyug. t., Molnár Bertalan k.-bégányi t. IV. Bihari egyházmegye. Fugyi e., Körös-Nagy-Rév e., Pósalaka e., 15. Bokros Benedek hegyközsáldobágyi l., Boór Károly pósalakai t. V. Debreczeni egyházmegye. Tóth Lajos nyug. t. VI. Érmelléki egyházmegye. Bedő József f.-ábrányi t., Kágyi József újlétai t., 20. Képes János szentjobbii t., Pálfi Miklós érmihályfalvai t., Szatmári János mónus-petrii t., Sárközy Gábor alsó-ábrányi t., Seres János b.-félegyházai t. VII. Felső-szabolcsi egyházmegye. 25. Apagy e., Berkesz e., Lőrinczy István őrladányi l., Molnár Ferencz karázi segédl., Végh János berkeszi l., 30. Kozsár Ferencz ibronyi t., Szabó Imre mogyorósi t., Szombati Imre jákói t. VIII. Heves-nagykunsági egyházmegye. Tisza-Sass e. IX. M.-ugoccai egyházmegye. Kósa Aladár aklii l. X. Nagybányai egyházmegye. 35. Barkász Albert méhtekei l., Gál Péter sárközi l., Melegh Albert kőszegremetei l., Horváth Pál kispeslesei t. XI. Nagykárolyi egyházmegye. Papos e., 40. Kéri Pál paposi l., Lengyel Pál kismajtényi l., Veress Imre irinyi l., Óbis Ferencz domahídai t., Takács Imre irinyi t. XII. Nagyszalontai egyházmegye. 45. F.-Tóth e., Derekas János f.-tóthi l., Hajdú József vadászi t., Tarczy Gyula tamásdai t. XIII. Szatmári egyházmegye. Csaholez e., 50. Mánd e., Rápolt e., Gönczy Sándor tyukodi l., Losonczy Gusztáv k.-tótfalvi l., Mórítz Károly gyügyei l., 55. Nyiri Gyula rápolti l., Sárközy Ignác p.-daróci l., Szeőke József mándi l., Cséke Sándor kisari t., Gacsályi József munkaképtelen t., 60. Hajdú Sándor nagyari t., Kiss Lajos gyügyei t., Maklári József sonkádi t., Melegh Károly kömörői t., Papp József szamos-újlaki t., 65. Peres János k.-tótfalvi t., Tyukodi György nagygécei tanító.

Debreczeni főiskola. Főiskolánk különböző tanszakai növendékeinek létszámáról a következő kimutatásokat kaptuk. Hittanhallgató van: végzett 11, negyedéves 12, harmadéves 14, másodéves 13, első éves 19, együtt 69. Joghallgató van: negyedéves 22, harmadéves 28, másodéves 46, első éves 42, együtt 138. Az akadémiai hallgatók összes száma 207. Tanítóképezdei növendék van első éves 39, másodéves 34, harmadéves 36, negyedéves 14, együtt 113. A főgymnasium növendékeinek létszáma következő: I. A) oszt. 43, ebből 38 ev. ref., ág. ev. 3, r. kath. 1, m. val. 1. I. B) o. 45, ebből 43 ev. ref., r. kath. 1, m. val. 1. Magántanuló 9. II. A) o. 36, ebből 32 ev. ref., ág. ev. 1, gör. kel. 1, m. val. 2. II. B) o. 30, ebből 27 ev.

ref., ág. ev. 1, r. kath. 1, mőz. val. 1. Magántanuló 1. III. A) o. 51, ebből 44 ev. ref., ág. ev. 3, gör. kel. 1, mőz. val. 3. III. B) o. 50, ebből 46 ev. ref., r. kath. 1, mőz. val. 3. Magántanuló 2. IV. A) o. 33, ebből 32 ev. ref., róm. kath. 1. IV. B) o. 35, ebből 32 ev. ref., ág. ev. 1, gör. kel. 2. V. o. 62, ebből ev. ref. 48, ág. ev. 2, r. kath. 6, gör. kel. 1, mőz. val. 5. VI. o. 55, ebből 39 ev. ref., ág. ev. 1, róm. kath. 8, gör. kel. 1, mőz. val. 6. VII. o. 70, ebből 57 ev. ref., ág. ev. 2, r. kath. 2, gör. kel. 1, mőz. val. 8. VIII. o. 47, ebből 41 ev. ref., ág. ev. 1, róm. kath. 4, mőz. val. 1. Magántanuló 1. Összes létszám tehát 557 s ebből 479 ev. ref., ág. ev. 15, róm. kath. 25, gör. kel. 7, mőz. val. 31. Magántanuló 13.

A Nagy József-féle kegyes alapítvány ügyeit intéző bizottság folyó hó 17-én tartott ülésében az alapítványi 500 frt ösztöndíjat a mult 1888. évről Kassay Béla végzett hittanhallgatónak, ki külföldi utazását épen most kezdi meg, ítélte oda egyhangúlag.

Menyhárt János-alapítvány. (Huszonharmadik kimutatás.) Ujabban ez alapítványra Dorogi Lajos kisujszállási lelkész úr 5 frtot adott át kezeimhez. A már kimutatott 357 frt 98 krral együtt az alapítvány takarékpénztárilag kezelt összege eddig 362 frt 98 kr. Debreczen, 1889. okt. 16. Csiky Lajos.

A testvéregyházkerületek köréből. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közelebb tartott közgyűlésének tárgyalásából fölemlítjük a következőket. A közgyűlés egyszerre két főgondnokot választott, és pedig a meghalt báró Kemény Gábor helyére gróf Bethlen Gábor főispánt, az Erdélyi Magyar Közm. Egyesület buzgó elnökét, a lemondott Tisza László helyére pedig gróf Kuun Gézá, a hírneves tudós főurat. Határozat hozatott arra nézve, hogy Kolozsvárott az egyetemmel és a mellette levő tanárképzővel, valamint a kollégiummal kapcsolatosan egyházkerületi theologiai akadémia és az állami tanárképző református növendékeiből felekezeti paedagogium rendeztetik be. A költségvetés 22,500 frtban állapított meg s útasított az igazgató tanács, hogy ez összeg fedezetének különböző lehető forrásait kutassa föl. Ezen igen fontos ügy tárgyalása nagy idejét igénybe vette a közgyűlésnek, s hogy a határozat meghozatala ellen főként az enyediék és barátaiak nagy erővel harcoltak, azt mondanunk is fölösleges.

Piskitelep. 400 protestánsnak templomot építünk Piskitelepen; templomunk ez öszön fedél alá kerül, de tovább menni, bevégeztetni, felszerelni nincs erőnk! Püspökünk, főtiszteletű Szász Domokos úr ő méltósága gondviselésszerűen karolta fel ügyünket, jelentékeny költséget eszközölvén ki számunkra, a melynél többet kamatozni, törleszteni megterhelt egyházközségünk és híveink erőfeszítéssel sem bírnak. Piski-telep, az első erdélyi vasút, ma már a m. kir. államvasútnak e 20 év előtt keletkezett és jelenben az önálló községgé alakulás küszöbén álló gyártelepe (1500 lélek), mint egy kis viruló magyar sziget az eloláhosodott ezerek oceanjában, hogy mily fontos feladattal bír a nemzeti kultúra terjesztésében, azt a kormánykörök, egyházi főhatóságaink és a sajtó egyaránt elismerték, de leginkább érezzük azt mi, kiknek tenni és az alkotás nehézségeivel megküzdenünk kell! Hozzátok fordulunk tehát jó keresztyének, lelkes hazafiak, segítsetek bennünket, hogy a dicső Hunyadiak e klasszikus és annyi nevezetes emlék által megszentelt föld-

jén Isten dicsőségére, nemzetünk és egyházunk erősbülésére minél előbb bevégezhessek az Urnak templomát. Midőn kijelentenők, hogy egyházközségünk legcsekélyebb adományt is hálásan fogad és azt nyilvánosan nyugtázn fogja, egyszersmind azon terhelő és bizalmas kéréssel fordul Czímhez, hogy a begyülemdő összeget — bármily csekély legyen is az — a postabér levonása mellett, ez év végéig Lichtensteiger Albert számadó gondnokunknak Piski-telepen (Hunyadmegye) útalványozni méltóztassék. Az egyházközségnek f. évi auguszt. 15-én tartott közgyűléséből. Kelt Piski-telepen, 1889. szeptemberhó elején. Juhász Izidor, piskitelepi reform. körlelkész. Dr. Nagy Gusztáv, egyházközségi főgondnok. Lichtensteiger Albert, számadó gondnok. Bán János, presbyter. Szilágyi Mihály, egyházközségi jegyző. — Ajánljuk e felhívást gyülekezeteink s a tehetősebb egyesek jóakarató figyelmébe.

Az unitáriusok a házassági válóperokról új perrendet készítettek. Mint a „Jogtudományi Közlöny“-ben olvassuk, az új törvény 3 részre oszlik. Az első a házasság megkötéséről; a második a házassági kötelék megszüntetéséről; a harmadik a házassági kötelék érvénytelenítése és felbontása körüli eljárásról szól. Az első rész az ev. ref. és ágostaiak jogától kevésben különbözik. Mint érdekesebbet felemlítjük az új törvényből, hogy míg a házasság felbontásánál a honosság elvének hódol, annyira, hogy nem magyar honos házasságát unitárius bíróság előtt fel sem engedi bontani, addig a házasságkötésnél rendszerint a lakóhely jogát mondja ki irányadónak, azzal a kivétellel, hogy idegen személy, ki a lakóhelyén érvényes jog szerint nem képes házasságkötésre, ha a magyar korona országában unitárius vallásával házasságra akar lépni, erre képesnek tekintendő, a mennyiben a hazai egyházi és állami törvények szerint arra képes. Érvénytelen a házasság, ha egyik fél nem szeretetből, hanem vagyoni vagy más érdekből, vagy pedig rábeszélés következtében köt házasságot, természetesen csak abban az esetben, ha a házasság nem consummáltatott.

Lapunk jelen számához mellékelve küldjük László Albert debreczeni könyvkereskedő előfizetési felhívását F e e r Zs. „A reformacio bajnokai“ cz. művére. Ajánljuk e felhívást egyházaink, lelkészeink megérdemlett figyelmébe.

Szerk. posta. J. P. Kisujszállás. Becess cikkét eddig térszűke miatt nem adhattam ki. Közelebbi két számban közrebocsátom. — F. Zs. Temesvár. Nagyon köszönöm az érdekes tudósítást. Ha jónak látja ön, emlékezzék meg az utóünnepélyről is. Mielőbb kiadom. — Szíves kérelem írójának. Boesánat, de ha igazságtalan nem akarok lenni, nem adhatom ki nem-jelöltetése miatti felszólalását. Minden ilyen küldeményt eddig határozottan visszaútasítottam, és pedig azért, mert különben joggal-jog nélkül mindig a nyilvánosság elé vinnék panaszait a mellőzöttek. A mi egyházkerületünkben a lelkészképeségi bizonyítványokat is oda kell csatolni, rendes lelkész pályázóknak is, a pályázati kérvényhez s Tiszteletességed ezt nem tevén, nem minősíthetett. A jelölő bizottság e szerint a mi szabályzatunk szerint járt el, s felelősségre nem vonható.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**